

МЕЖДУНАРОДНЫЙ
АКАДЕМИК
научный журнал

 АКАДЕМИК

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

Г.КАРАГАНДА
www.academic-journal.kz

“Международный научный журнал АКАДЕМИК”

№ 1 (129), часть 1, 2021 г.

Апрель, 2021 г.

Караганда
2021 г.

СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ САБАҚ КЕЗІНДЕ УӘЖДЕМЕНІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Турсынова Тогжан Бериковна

Магистратура студенті

Шет тілдер теориясы мен практикасы кафедрасы

Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан.

Қазақстан Республикасы

Турсынова Т. Б. Сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолдану арқылы сабақ кезінде уәждемені қалыптастыру.

Андатпа. Кәзіргі заманда қоғамдағы инновациялық өзгерістер шығармашылық, интеллектуалды дамыған студенттердің қажеттілігін анықтайды. Кәзіргі талапқа сай студент өз бетінше ойлана білуі керек, нақты әлемде туындайтын қиындықтарды көріп, оларды жеңудің жолдарын іздеуі керек, алған білімдерін қайда және қалай қолдануға болатындығын нақты білуі керек. Мұғалімнің міндеті-оқуға үйрету, сонымен қатар өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі дамыту қабілетін қалыптастыру болып табылады. Мұғалімдер білім мен ілімге бей-жай қарайтын, қызығушылығы жоқ, оқу қажеттілігін түсінбейтін оқушыны сәтті үйрету мүмкін емес екенін біледі. Осыған байланысты қазіргі білім саласында студенттердің оқуға деген ынтасын қалыптастыру және дамыту міндеті тұр. Сыни ойлауды дамыту технологиясы-танымдық іс-әрекетке жоғары уәждемеге қол жеткізуге болатын тәсілдердің бірі болып табылады. Бұл технологияның әдістерін шебер қолдану сабақты жандандырады және студенттер сабақ үстінде белсенді қатысушылары болады. Оқушылардың белсенділігі артады, оқытылатын пәндерге деген қызығушылығы оянады, яғни оң мотивация түзілуіне себеп болады.

Түйінді сөздер: сыни ойлау, мотивация, технология, оқу процесі.

Турсынова Т. Б. Формирование мотивации во время занятий с использованием технологии критического мышления.

Аннотация. Инновационные изменения в современном мире определяют потребность в творческом, интеллектуально развитом студенте. Студент должен уметь мыслить самостоятельно, анализировать и решать трудности, четко знать, где и как применять полученные знания. Задачей преподавателя является обучить студента учиться, а также помочь студенту формировать способности к самообразованию и саморазвитию. Учителя знают, что невозможно успешно

обучить ученика, который равнодушен к знаниям и учениям, не интересуется и не понимает необходимости обучения. В связи с этим в современной сфере образования стоит задача формирования и развития у студентов мотивации к обучению. Технология развития критического мышления является одним из способов достижения высокой мотивации к познавательной деятельности. Умелое использование методов этой технологии оживляет урок, и студенты становятся активными участниками урока. Повышается активность учащихся, пробуждается интерес к изучаемым предметам, т. е. формируется положительная мотивация.

Ключевые слова: критическое мышление, мотивация, технология, учебный процесс.

Tursynova T.B. Formation of motivation in the classroom using critical thinking technology.

Annotation. Innovative changes in the modern world determine the need for a creative, intellectually developed student. The student should be able to think independently, analyze and solve difficulties, and clearly know where and how to apply the acquired knowledge. The task of the teacher is to train the student to learn, as well as to help the student form the ability to self-education and self-development. Teachers know that it is impossible to successfully teach a student who is indifferent to knowledge and teachings, is not interested in and does not understand the need for training. In this regard, in the modern field of education, the task of forming and developing students' motivation to learn is faced. The technology of developing critical thinking is one of the ways to achieve high motivation for cognitive activity. The skillful use of the techniques of this technology enlivens the lesson, and students become active participants in the lesson. The activity of students increases, the interest in the subjects being studied is aroused, i.e. positive motivation is formed.

Keywords: critical thinking, motivation, technology, educational process.

Кіріспе. Қазіргі ағылшын тілін білу – уақыт талабы. Ағылшын тілі біздің мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін тұлғааралық және мәденитаралық қарым- қатынастардың аса маңызды құралы болып табылады. Ғасырлар бойы дәлелденген оқыту мен тәрбиелеу әдістері түлектердің қазіргі қоғамдағы өмірге сәтті бейімделуін жеткілікті түрде қамтамасыз етуге мүмкіндік бермейді. Сондықтан студенттерге тілді жаңа жолмен үйрету қажет. Мұғалімнің міндеті- студенттерді өз білгеніне үйрету, сонымен қатар өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі дамыту қабілетін қалыптастыру. Сол себепті мұғалім заманауи әдістермен және жаңа білім беру технологияларымен қарулануы керек. Сондай-ақ, білім беру стандартының жаңа

тұжырымдамалары оқу процесін ұйымдастыруда басқа тәсілдерді қажет етеді. Бұл саладағы негізгі бағыттардың бірі-әр түрлі технологиялар мен оқыту әдістерін қолдануға бейімдеу болып табылады.

Маңызды құзіреттіліктер тек өз іс-әрекетінің тәжірибесінде қалыптасады, сондықтан білім беру ортасы студенттің қалыптасуына ықпал ететін жағдайларға тап болатындай етіп құрылуы керек. Сыни ойлау технологиясын кеңінен қолдану қажет. Технологияның мақсаты: оқушылардың тек оқу пәндерін оқу кезінде ғана емес, сондай-ақ қарапайым өмірде де қажетті ойлау дағдыларын дамыту (салмақты шешімдер қабылдай білу, ақпаратпен жұмыс істеу, түрлі құбылыстарды талдау). Сыни тұрғыдан ойлау дегеніміз-не нарсеге сену немесе не істеу керектігін шешуге бағытталған рефлексивті ойлау болып табылады [1]. Сыни тұрғыдан ойлау технологиясының әдістерін қолдану білім беру мазмұнына өзгерістер енгізеді, соның арқасында оқыту белсенді, дамушы, демократиялық, тұлғаға бағытталған болады, нәтижесінде оқытылатын пәндерге қызығушылық артады. Адамдар мәселені шешуге тырысқанда сыни тұрғыдан ойлайды, дәлелдерді бағалайды, сенім туралы шешім қабылдайды немесе жалпы шешім қабылдайды. Осы мақсаттарға жету үшін сыни ойлау тек ойлау өнімдері мен нәтижелерін, яғни сенімдерді, таңдауды, қорытындыларды, гипотезаларды және т.б. ғана емес, сонымен бірге оларды тудырған процестерді, яғни осындай тұжырымдарға әкелген пайымдауларды және шешім қабылдау процесінің сипатын бағалайды. Сыни тұрғыдан ойлау жоғары деңгейлі процесс болып табылады және өзін-өзі анықтауды, рефлексияны, күш-жігерді, өзін-өзі бақылауды және мета-сананы қажет ететпейді. Басқаша айтқанда, бұл ақпаратты немесе тәжірибені түсіндіру мен бағалауды қамтитын саналы және қасақана процесс [2].

Оқушылардың тұрақты жағымды мотивтерін қалыптастыру мәселесі мектептің педагогикасы, психология тәжірибесінде өзекті проблемасы болып табылады. Оқушының сабаққа қызығушылығы жоқ, ол тәртіпті бұзбайды дегенмен мұғалімді тыңдамайды. Ол мәтін бойынша сұрақтарға жауап бере алмайды, мәтіннен жаңа нәрсе білді деп айта алмайды. Оқушы мұғалім сабақты түсіндіргеннен кейін оған сұрақтар қоймайды, оқулыққа қосымша дереккөздерді табуға тырыспайды және оқымайды. Бұл белгілер мәтіндерді қабылдау кезінде, мұғалім оқу әдебиетін ұсынған кезде көрінеді. Сабақта белсенді емес және ой кернеуі қажет болғанда, қиындықтарды жеңу кезінде қобалжиды, өз жұмысына баға бере алмайды, өзін басқара алмайды. Студент ұғымдардың анықтамаларын қайталай алмайды, дайын мәтіннен алыстай алмайды, мәтінді түсінбейді. Оқушылар арасында жүргізілген бақылаулар көптеген балалардың оқу мәдениеті жоқ екенін, мұқият оқуды білмейтінін, оқығанын түсінбейтінін, алынған ақпарат туралы ойланбайтындылығы анықталады. Осылайша сабақ кезінде сәтсіздікке

ұшырайды. Сыни тұрғысынан ойлау студенттердің бұрын алған білімдерін, проблемаларды шешу, шешім қабылдау немесе шеберлік стандарттарына қатысты сыни бағалау үшін жаңа жағдайларға қолдану туралы есеп беретін дәреже ретінде анықтаймыз [3].

Білім алушы оқу-танымдық уәждеме болмаған жағдайда қажетті дағдылар мен дағдыларды игере алмайды бұл проблема болып табылады. Сыни ойлауды дамыту технологиясы-танымдық іс-әрекетке жоғары уәждемеге қол жеткізуге болатын тәсілдердің бірі. Сыни тұрғыдан ойлау классикалық білім беру мәселелеріне әсер етеді, мысалы, білім беру және жаңа жағдайларда проблемаларды шешу дағдыларын қолдануда әсері зор [4].

Оқу процесін студенттер жаңа ақпаратты тез қабылдайды. Бірақ оқу процесі кезінде көбінесе монотондылық пайда болады және оқу көздері әр түрлі емес. Егер оқушы сабақта күн сайын пассивті болып қалса, оның танымдық қабілеттері дұрыс жетілмейді. Әдетте, мұғалім сабақ материалын кайталауға бағытталған стереотиптік сұрақтарды жиі қояды. Оқушылар өз пікірлерін айтуға үлгермейді. Нәтижесінде шындыққа белсенді сыни көзқарас дамымайды-сондықтан оқуға деген мотивация болмайды. Оқу мотивациясы-бұл оқу іс-әрекетін орындау үшін қажетті күш-жігерді бастайтын, бағыттайтын және қолдайтын процесс. Бұл мотивтермен, мақсаттармен, сәтсіздікке реакциялармен, табандылықпен және оқушының көзқарастарымен құрылған күрделі жүйе, бұл оқушының оқу іс-әрекетіне тікелей қосылуы қажет ететін процесс. Сыни тұрғыдан ойлау студенттердің мотивациясына және олардың оқу стратегияларын қолдануда ғана емес, сонымен қатар сыныпта не болатынына да байланысты болуы мүмкін. Студенттердің ойлау қабілетіне аудиториялық процестер мен тапсырмалар құрылымы әсер етеді [5].

Сабақ устінде Шағын, бірлескен топтарда жұмыс істеген студенттер үлкен танымдық белсенділікті көрсетеді. Танымдық қызығушылықтың жоғары деңгейі туралы оқытушыларын ынталы, тиімді және жауапты деп студенттер бағалайды. Сыныптағы процестерді және олардың оқушылардың мотивациясы мен танымымен байланысын пәндік айырмашылықтардан байқауға болады. Әр түрлі бағыттар әртүрлі оқу тәжірибелері мен міндеттер құрылымын, сондай-ақ мазмұн саласына байланысты нақты стратегиялардың немесе мотивациялық дүниетанымның маңыздылығын талап етеді [6].

Жаратылыстану ғылымдары бойынша студенттерге қойылатын міндеттер мен танымдық талаптар Әлеуметтік ғылымдар немесе математика сабақтарында кездесетін міндеттерден айтарлықтай өзгеше болуы мүмкін, сондықтан мотивацияның, оқыту стратегиясының және аудиториялық тәжірибенің сыни ойлауға әсері пәнге байланысты әр түрлі болуы мүмкін. Сыни тұрғыдан ойлау технологиясына негізделген сабақ үш кезеңнен тұрады. Әр кезең мотивациялық

болып табылады, белгілі бір міндеттерді орындауды қарастырады және бір-бірімен тығыз байланысты. Оқушылардың жағымды мотивациясын қалыптастыру және дамыту үшін белгілі бір стратегиялар мен әдістер қолданылады.

1 кезең- ШАҚЫРУ. Зерттелетін тақырыпқа тұрақты қызығушылық ояту, оқушыны оқу іс-әрекетіне ынталандыру.

2 кезең- ҰҒЫНУ. Зерттелетін тақырыпқа қызығушылықты сақтау.

3 кезең- РЕФЛЕКСИЯ- ақпараттық өрісті одан әрі кеңейтуге ынталандыру.

Жұмыстың бірінші кезеңі "Шақыру кезеңі" деп аталады- бар білімді, ақпаратқа қызығушылықты ояту, өмірлік тәжірибені өзектендіру кезеңің айтамыз. Бұл кезеңде студенттердің жаңа нәрселерді үйренудің өзіндік мақсаттары мен себептері туындайды.

Екінші кезең "Ұғыну" деп аталады. Мұғалім оқулық мәтінінен басқа балама ақпарат көздерін ұсына алады. Уақыт өте келе студенттер мұқият оқи бастайды, тыңдайды, түрлі сұрақтар қояды.

Үшінші кезең-рефлексия кезеңі мұғалімнің оқушылардың есте не сақтағанын тексеруі үшін ғана емес, сонымен бірге олардың мақсаттарына қол жеткізе алатындығын және туындаған мәселелерді шеше алатындығын өздері талдай алуы үшін қажет [7].

"Жуан" және "жіңішке" сұрақтар кестесін сабақтың үш кезеңінің кез келгенінде қолдануға болады: шақыру кезеңінде – бұл тақырыпты зерделеуге дейінгі сұрақтар; ұғыну кезеңінде – оқу, тыңдау барысында сұрақтарды белсенді бекіту тәсілі; рефлексия – өткенді қайталау. Сұрақтар бойынша жұмыс бірнеше кезеңмен жүргізіледі.

1 кезең-оқушылар кесте бойынша әр сұрақтың жалғасын жазып, сұрақтар қоюды үйренеді. Алдымен студенттер "жұқа" сұрақтарды, содан кейін "қалың" сұрақтарды ойлап табады.

2 кезең-студенттер сұрақтарға мәтін бойынша жазуды үйренеді: алдымен – "жұқа", содан кейін "қалың".

3 кезең – мәтінмен жұмыс жасау кезінде балалар кестенің әр бағанына бір сұрақ ойлап табады оларды оқығаннан кейін жолдастарына сұрақ қояды. Студенттердің сұрақтарды жазуларына үлгеру үшін мұғалім оқу кезінде тоқтап отыруы керек [8].

Сыни ойлау технологиясының элементтерін қолдану арқылы студенттер мета-пәндік дағдыларың дамытуына мүмкіндік алады, мысалы:

- топта жұмыс істей білу;

- мәтіндік материалды графикалық түрде құрастыра білу; белгілі бір ақпаратты шығармашылық түрде түсіндіре білу;

- ақпаратты жаңалық және маңыздылық дәрежесі бойынша бөле білу; алған білімдерін жинақтай білу;

- оқу мәдениетін қалыптастыру, оның ішінде ақпарат көздерін шарлау, оқудың әртүрлі стратегияларын қолдану, оқылған мәлеметті дұрыс түсіну, ақпаратты маңыздылығы тұрғысынан сұрыптау, жаңа білімді сыни бағалау, қорытынды жасау және жалпылау [9].

Оқушылардың сыни ойлауын дамыту технологиясын қолдану нәтижесінде сабаққа деген көзқарастары өзгереді. Қызықсыз сабақтар танымдық және қызықты болады, балалардың өз қателіктеріне деген көзқарасы өзгереді – қателік жасаудан қорқуды тоқтатады. Жоғары деңгейдегі танымдық белсенділіктері артады. Студенттер білім алуға ұмтылады және мұғалім талап еткеннен гөрі көбірек білуге тырысады.

Қорытынды. Сыни тұрғысынан ойлау тапсырмалары оқушылардың ойлау қабілеті мен зейінін дамытуға ықпал етеді, сонымен қатар "дұрыс" сұрақтар қою мүмкіндігі дамиды. Сұрақтардың жіктелуі жауаптарды табуға көмектеседі, мәтін туралы ойлануға мүмкіндік береді және оның мазмұнын жақсы меңгеруге көмектеседі, ал мәтін түсінікті болған кезде студенттерге жұмыс жасау қызықты болады. Оқу процесінде осы технологиялық модельді қолдану оқытудағы тұлғаға бағытталған көзқарасты жүзеге асыруға сәйкес келеді, сабақ үстінде оқушылардың өзін-өзі сәтті түрде жүзеге асыруына жағдай жасауға мүмкіндік береді, оқу-танымдық уәжді қалыптастырады. Бұл педагогикалық технологияның ерекшелігі-оқушы оқу процесінде осы процесті өзі құруға және оның интеллектуалды даму бағыттарын бақылауына мүмкіндік алады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Robert H. Ennis «Critical Thinking Dispositions: Their Nature and Assessability». *Informal Logic* 1996, 18p.
2. Mertes, L. «Thinking and Writing. Middle School Journal». 1991, 24-25p.
3. Тягло А.В., Воропай Т.С./ Критическое мышление: Проблема мирового образования XXI века. - Харьков: Ун-т внутр. дел, 1999. - 266 стр.
4. Nickerson, R.S., Perkins, D.N., Smith. E.E. «The teaching of thinking». Hillsdale, 1985, 19 (1):41-61.
5. Ames, C., Archer, J. /Achievement goals in the classroom: Students' learning strategies and motivation process / *Journal of Educational Psychology*. 1988, 260-267.
6. Stodolsky, S.S., Salk, S., Glaessner, B. «Student view of learning in math and socialstudies». *American Educational Research Journal*. 1991, 89-116p.
7. D. Cluster. “What is critical thinking?” // *Change: The international journal on thinking development via reading and writing*. 2001.- №4.- p. 36-40.

8. Заир Бек С. И., Муштавинская И. В. Развитие критического мышления на уроке. – М.: Просвещение, 2004-223стр.

9. Glaser, Edward M. (Edward Maynard), 1911-1993. Experiment in the development of critical thinking. New York: Teachers College, Columbia University, 1941, pp. 14-44

“Международный научный журнал АКАДЕМИК”

№ 1 (129), часть 1, 2021 г.

Апрель, 2021 г.

В авторской редакции

мнение авторов может не совпадать с позицией редакции

Международный научный журнал "Академик". Юридический адрес:
M02E6B9, Республика Казахстан, г.Караганда, ул. Университетская 21

E-mail: info@academic-journal.kz

